

Članak je proizvod dugogodišnjeg rada autorke, kroz pružanje psihološke asistencije devojkama i ženama lezbejske orijentacije i kroz edukativne programe iz oblasti različitosti za brojne ženske i mešovite nevladine organizacije. U periodu mart-jun 2005, autorka je pružala psihološku asistenciju ženama kao ko-voditeljica Grupe podrške za seksualno različite žene. Članak izlazi u okviru psihološkog web savetovališta Labrisa i nadovezuje se na sedam prethodno objavljenih u januaru 2004, junu 2004, decembru 2004, junu 2005., decembru 2005., junu 2006. i decembru 2006. Autorka je od aprila 2006. dostupna za pružanje psihološke asistencije kroz lične susrete, u okviru Labrisovog savetovališta

KAKO POLITIKA LGBT ORGANIZACIJA UTIČE NA STVARNI ŽIVOT LEZBEJKI I BISEKSUALNIH ŽENA U SRBIJI (Pogled iz Labrisovog psihološkog savetovališta)

Koliko su LGBT organizacije u Srbiji role modeli za LGBT osobe u Srbiji zavisi najpre od samih osoba koje čine LGBT organizacije. Za role modelom sve/i tragamo u vezi sa različitim životnim pitanjima (u najopštijem smislu reči, ne samo u odnosu na seksualni identitet), i još jasnije rečeno, radi se o potrebi da se pronađe uzor, primer na koji želiš da se ugledaš, ogledalo u kojem će ti se sopstveni odraz dopasti, ojačati te i samopoštovanjem i samopouzdanjem. LGBT organizacije svuda u svetu označavaju samoorganizovanje LGBT osoba koje se odlučuju da rade na poboljšanju društvenog položaja za sebe i za druge sa kojima dele seksualni identitet drugačiji od dominantnog - heteroseksualnog. Društvena uloga je javna, politička i odgovorna. Slika o važnim, već postignutim rezultatima, kao i odgovornosti LGBT organizacija i njenih članica i članova se sagledava i pažljivim slušanjem iskustava žena i devojaka lezbejske orijentacije koje se javljaju u Labrisovo psihološko savetovalište već četiri godine.

Prve tri teme koje devojke i žene lezbejske i biseksualne orijentacije najčešće unose su (po učestalosti): 1. Da li sam lezbejka? 2. Obelodanjivanje lezbejskog ili biseksualnog identiteta roditeljima; 3. Problemi u partnerskim odnosima. Kontekst povezuje, ruku pod ruku, fenomene homofobije, internalizovane homofobije i nedostatak role modela za žene drugačije seksualne orijentacije od heteroseksualne. Kontekst čine i posledice ovih fenomena, tako da sve navedene teme žene otvaraju u pismima i ličnim susretima. Istovremeno, i LGBT organizacijama u Srbiji nije jednostavno da pronađu uzor, organizacije na koje se mogu ugledati. Isto tako, one tragaju i za organizacijama na koje se mogu osloniti time što bi bile autentične saveznice. *Biti LGBT organizacija u ovoj zemlji nije jednostavan posao i time se u ovom članku pod odgovornošću podrazumeva složen proces kroz koji organizacije prolaze, odnosno odgovornost za ovaj proces.*

Očekivanja od LGBT organizacija

Devojke i žene lezbejske i biseksualne orijentacije dobijaju poruke o ljubavi prema ženama, i time o sebi, iz više izvora: opšte javnosti, stručne javnosti (institucija i pojedinki/aca), LGBT organizacija, organizacija koje se bave ljudskim pravima, ženskih nevladinih organizacija, političkih partija, itd. Često se ove poruke ne razlikuju značajno i ne doprinose pozitivnoj slici o sebi. Npr. izostaje kontinuitet afirmacije i promocije lezbejskog ili biseksualnog identiteta, javnog stava ili javnih koalicija u vezi sa ovim osnovnim ljudskim pravom. Često žene koje se pojavljuju u Labrisovom savetovalištu percipiraju LGBT organizacije i druge organizacije civilnog društva za koje su čule kao intelektualnu elitu i teško im je da artikuliraju vezu između aktivnosti organizacija i sopstvenog života ili tu vezu mogu da učine teorijski. Ova povratna reakcija je značajna, jer iskazuje očekivanja onih zbog kojih su LGBT organizacije osnovane.

(Podrazumevajući odgovornost države), direktan uticaj na ostvarivanje ove povezanosti i njenu vidljivost je posao LGBT organizacija, organizacija koje se bave ljudskim pravima i ženskih nevladinih organizacija, kao i političkih partija građanske opcije. Prema prostoru koji su zauzele u društvu, trebalo bi da vrše funkciju prirodnih saveznica i role modela lezbejkama i ženama biseksualne orijentacije. LGBT i druge organizacije su, opet, sačinjene od „živih aktivistkinja i aktivista“, koje ovo svoje osnovno ljudsko pravo savladavaju kroz lični proces. Koliko ko zaista razume i prihvata sebe i druge u drugačijoj seksualnoj orijentaciji od heteroseksualne, koliko ko „pospremi“ sopstvenu homofobiju i sopstvena različita životna pitanja, takav će *model (ali često ne i pozitivan uzor) i biti* za žene van ili unutar lezbejske zajednice.

Proces u LGBT organizacijama je tačno u onoj tački gde su u svom procesu pojedinačne članice i članovi organizacija. Koliko su članice i članovi LGBT organizacija javni u svom radu, može se videti i kroz uzastopno donošenje odluke da je jednostavnije učestvovati putem radija ili štampe, ali ne i putem televizijskog nastupa. Osim razloga koji se konkretno tiču i najčešće svode na to da li su aktivistkinje i aktivisti „rekli roditeljima da su gej“ (ili ako jesu, na kakvu su reakciju naišle/i), na javnost rada realno utiče rizik od otvorenog nasilja ekstremističkih grupa čije delovanje država ne sankcioniše, ili bar ne u dovoljnoj meri i koje zauzimaju društveni prostor, uz podršku crkve i nekoliko medijskih kuća.

Jedan fenomen koji, takođe, postaje vidljiv kao tema u Savetovalištu počev od 2006. godine tiče se queer identiteta. Uz puno poštovanje svih osoba koje su queer, korišćenje ovog termina kod drugih nekada maskira internalizovanu homofobiju devojaka i žena lezbejske orijentacije. „Ako kažem da sam queer, često se i ne razume šta je to. Tako se neće prepoznati da sam gej“.

Preispitivanje sopstvenog korišćenja termina „queer“ ostaje u domenu lične odgovornosti. Ovo je važno za žene u zajednici i van nje, za aktivistkinje, itd.

Godine 2007. u Srbiji nije više presudno kada je koja devojka čula da je Martina Navratilova lezbejka, već s kim može da se pozitivno identifikuje u zemlji u kojoj živi. I dalje se u Srbiji teško, i na prstima jedne ruke, mogu pobrojati osobe koje LGBT identitet nose javno. Kao i u opštoj populaciji, gde se obično kaže da je 10% ljudi LGBT seksualne orijentacije, ista zastupljenost je za očekivati među „poznatim ličnostima“ (celebrities) sa polja estrade, politike, biznisa. One su takodje *odgovorne da se javno izjasne i iskoriste svoj autoritet da se razviju i postignu građanske vrednosti*. Time bi doprinele razgradnji poznatog bauka tzv. „gej lobija koji vlada Srbijom“ što se kao argument (čitaj: uvreda) po potrebi koristi u vezi sa različitim društvenim i državnim pitanjima. Jer to što je neko gej, ili pretpostavka da je neko gej, uvek može da se koristi protiv drugoga.

Dakle, proces preuzimanja odgovornosti od strane LGBT organizacija za preuzetu društvenu ulogu je težak i postepen. Kao da se, ako hoćete da ustanete u odbranu ovog osnovnog ljudskog prava, stalno aktivira zamišljena vaga na kojoj je na jednom tasu stvaran rizik po život (jer je „ubiti“, „eliminirati“, „da ga nema“ - istorijski beležena društvena reakcija prema drugoj seksualnoj orijentaciji i prema drugoj rasi), a na drugom tasu - tzv. sekundarna dobit (simptom isključivog pozivanja na to „da je država odgovorna“ - koje bi moralo ići zajedno sa unutarnjim preispitivanjem pokreta - ili „suviše je rizično, još nije vreme za ponovnu Gej paradu u Srbiji“ - naspram stvarnog pitanja „da li je ijedan Međunarodni dan ponosa lezbejki i gejeva negde u svetu održan „kad mu je bilo vreme?“, zatim „flertovanje“ sa tzv. pink kulturom započeto devedesetih godina prošlog veka od strane gej organizacija (ili bar gej „krila“ tada postojećih LGBT organizacija) ili politika stalne komunikacije sa profašističkim grupacijama u zemlji). Svako od ovih pitanja je predmet diskusije unutar LGBT pokreta u cilju definisanja jasne politike. Definisanje razlika unutar pokreta je jednako važno postići i svaki od ovih rezultata direktno i razumljivo preneti LGBT osobama u Srbiji. Jer *LGBT organizacije postoje zbog LGBT osoba*, zar ne? U svakom slučaju, pokretanje ovog procesa automatski umanjuje mogućnost upadanja u zamku elitizma.

Očekivanja od drugih činilaca građanskog društva

Problemi koji se pojavljuju na strani LGBT organizacija ne umanjuju brojne odlične rezultate koji su postignuti poslednjih sedamnaest godina u okviru LGBT pokreta u Srbiji. Zapravo, neprekidno upućuju na kontekst savezništva koje nije lako postići sa drugim činiocima građanskog društva: organizacijama koje se bave ljudskim pravima i ženskim nevladinim organizacijama i političkim partijama građanske opcije. Svaki u svom mandatu ima borbu za demokratske

vrednosti. I među prirodnim saveznicama/ima je u velikoj meri prisutan homofobičan stav „ako javno govorim o lezbejskim / gej pravima, pomisliće se da sam ja lezbejka / gej“ praćen trampom građanske politike za sitne dnevne interese i dnevno-političke milosti organizacija/ustanova ili političkih partija. Takođe, nije retka „gay friendly“ atmosfera kod navedenih saveznica/ka čiju je autentičnost nekad teško raščlaniti od političke korektnosti. Jer, politička korektnost čuva onu staru matricu da se, kad LGBT osobe autentično zauzmu društveni prostor, opet aktivira pretnja od tzv. gej lobija, koji sad još u jednoj sferi može da naruši neravnopravnost (odnosno uspostavi ravnopravnost u podeli poslova, promeni raspodele moći i sl.).

Sve su ovo faktori koji čine da se LGBT organizacija oseti usamljenom. Time je jasnije da će se svaka još snažnije osloniti na drugu, srodnu, koja radi na LGBT pravima, gde će se lični procesi aktivistkinja i aktivista preplitati i umnožavati i onaj prvi fenomen unutarne dinamike samog pokreta uzeti svoj danak. Zbog toga, važno ga je prepoznati, kao i međupovezanost toga da je lakše napredovati u ličnom procesu ukoliko se u prirodnom okruženju osećaš zaista podržano. Ovim se kristališe i redosled koraka koji se tiče usredsređivanja na to da se podrška pribavi.

Razvijanje građanskih vrednosti unutar i van lezbejske zajednice

Na koji način LGBT organizacije dopiru do žena i devojaka koje su deo lezbejske zajednice (a tek do onih koje to nisu?) da im prenesu vrednosti građanskog društva, s naročitim ulaganjem u planiranje brižljive strategije, obzirom da je naše društvo post-konfliktno, u posleratnom stanju. Ili nedostatak ulaganja zapravo čuva stereotip da su lezbejke apolitične (ako se ovaj termin uopšte više može za nekoga koristiti u Srbiji) i fokusirane na seksualni identitet? *Kad živite „vrednosti koje pripadaju građanskoj opciji“ - kažete da je seksualni identitet i mirovni, antiratni identitet, protiv nasilja nad ženama i decom, za Bošnjak(inj)e, Rom(kinj)e, Hrvat(ic)e, Jevrej(k)e, za osobe sa invaliditetom, za stare žene, protiv ratnih zločinaca, protiv sveštenika pedofila, protiv crkve koja podržava i ratne zločince i pedofile.* Zastupate to jer razumete kako funkcioniše društvena opresija i njeni mehanizmi. Ne odvajate i ne izolujete ove identitete. Razumete kako funkcioniše diskriminacija, nasilje, eliminacija, mržnja. I podsećate se Audre Lorde koja kaže da nema hijerarhije opresije, nema „kome je teže a kome lakše“, već nastojite da shvatite kako je živeti specifičnosti svakog od ovih identiteta i, iznad svega, poštujuete ih. Ne rešavate „problem samo u svom dvorištu“, jer takvo postupanje je „promašena tema“. Aktivno savezništvo i odgovornost prema savezništvu znači suprotstavljanje i smanjenje homofobije i internalizovane homofobije.

Jer, jedna od floskula u okviru LGBT organizacija da „ima mesta za sve“ i te kako trpi proveru na lezbejskoj sceni, jer nema dovoljno vidljivosti žena lezbejske orijentacije čija je romska nacionalnost prihvaćena ili čija je

invalidnost prihvaćena. Potrebno je da se lezbejske organizacije skoncentrišu na egzistenciju višestruko različitih, odnosno žena koje u sebi nose višestruko različite, ranjive identitete. Koliko partnerskih odnosa poznajete gde su različitosti multiplicirane, poznajete s kakvim teškoćama izlaze na kraj unutar odnosa i prema sredini, i koliko primera ovih odnosa znate kao trajne? Takođe, lezbejska scena lako zaliči na „večno mladu“, odnosno ciljna grupa do maksimum 35 godina vidljivošću osvaja prostor (tako su organizovana i mesta za izlazak), dok je „neizvesno“ šta se kasnije dešava sa lezbejkama. Ako ima mesta za sve, potrebno je da su i lezbejke iznad 35 godina predmet bavljenja lezbejskih organizacija na organizovan način. Nije nepoznat fenomen da diskriminisane grupe (unutar sebe) diskriminišu.

Sve ovo utiče na podsticanje konteksta koji čine homofobija, internalizovana homofobija i nedostatak role modela, kao i razarajuće posledice istih u vidu korišćenja psihoaktivnih supstanci usled neprihvatanja sebe ili iskustva odbačenosti od bliskih osoba zato što ste lezbejka, u vidu problema pronalaženja odgovarajuće ljubavne partnerke u izolovanoj lezbejskoj zajednici, problema neidentifikovanja sebe sa zajednicom („nepripadanje nigde“) ili u okviru partnerskih odnosa - nasilje koje se pojavljuje, često kao projekcija mržnje (koju oseća prema sebi) ka ljubavnoj partnerki. Fenomen nasilja jedne žene prema drugoj zbunjuje, ali u patrijarhalnim društvima sve smo naučile negativne stavove prema ženama, bile lezbejke ili ne. Odgovornost je LGBT organizacija da se ženama ova međupovezanost stalno prezentuje iz ravni informacije, edukacije i prevencije, posebnom aktivističkom ponudom na mestima gde najčešće ostvaruju socijalne kontakte i provode najviše vremena. Ulični aktivizam ne sme biti pod kontrolom.

Zaključak

Na osnovu iskustava 263 žene koje su se u prethodnom četvorogodišnjem periodu obratile Labrisovom savetovalištu, može se zaključiti da bi im rad na psihološkim problemima s kojima izlaze na kraj u značajnoj meri bio olakšan ukoliko bi LGBT organizacije, organizacije koje se bave ljudskim pravima, ženske nevladine organizacije i političke partije građanske opcije preuzele odgovornost definisanja jasne politike zastupanja osnovnog ljudskog prava na seksualnu orijentaciju. Pomagači(ce) različitih profesija koji/e u svom radu sreću lezbejke i biseksualne žene u kriznim životnim situacijama su odgovorni/e da izađu iz okvira svojih ordinacija, terapijskih i drugih institucionalnih okruženja, i da sagledaju i integrišu društveni kontekst u stari način rada, kao i da ostvare lični građanski angažman po pitanju LGBT egzistencije.